

ONTVLUCHTINGEN

maal vluchtte hij tegelijk met twee andere Joden; alle overige gevangenen moesten toen 16 uur lang op strafappèl staan.

Voor de 'officiële' concentratiekampen gold, gelijk in hoofdstuk 5 vermeld, een voorschrift van Himmler dat ontvluchte gevangenen die gegrepen waren, tijdens een appèl opgehangen moesten worden. In Vught ging het anders toe: de vluchtelingen werden in de 'bunker' opgesloten en, als het onderzoek afgelopen was (wie had hen geholpen?), in het *Schutzhaftlager* aan het *Strafkommando* toegevoegd.

Nu de derde groep *Aussenkommandos*: werk aan Duitse versterkingen.

Die *Kommandos* waren er in Roosendaal en bij het dorp Moerdijk – in Roosendaal een *Kommando* van Joden, slechts korte tijd (van eind februari tot midden april '43), maar het *Aussenkommando*-Moerdijk bestond veel langer: bijna veertien maanden (van eind maart '43 tot medio mei '44). In eerste instantie werden in het *Judendurchgangslager* ca. vijfhonderd mannen voor dit *Aussenkommando* uitgekozen¹; zij werden naar een kamp op enkele kilometers afstand van het dorp Moerdijk overgebracht waar barakken stonden die oorspronkelijk door de waterpolitie gebruikt waren; die barakken waren klein en smerig en men had er spoedig last van luizen en vlooiën. Er moest hard gewerkt worden, hoofdzakelijk bij de aanleg van tankgrachten in de noordwest-hoek van Noord-Brabant, op het Eiland van Dordrecht en in Zuid-Beyerland (naar de verafgelegen plaatsen werden de gevangenen in volgepropte vrachtauto's vervoerd). Aanvankelijk was er in het kamp bij Moerdijk ook een *Kommando* van Joodse kleermakers die niet anders deden dan kleding vervaardigen voor de veertig tot vijftig *SS*'ers die zich als kamp-*SS*'ers en bewakers bij het *Aussenkommando* bevonden. De Joden werden in oktober naar Vught teruggehaald (en in november gedeporteerd) en toen werden ook meer niet-Joden naar het *Aussenkommando*-Moerdijk gezonden dat tenslotte ca. duizend gevangenen ging tellen; voor die niet-Joden had men van meet af aan veelal politieke gevangenen uitgekozen die wegens Jodenhulp in Vught terechtgekomen waren.

¹ De sterkte van het *Kommando* heeft nogal gewisseld en bovendien werden zieke Joodse gevangenen menigmaal naar Vught teruggezonden waarna de lege plaatsen door andere Joden ingenomen werden. Wellicht hebben in de periode maart-oktober '43 in totaal duizend Joden van het *Aussenkommando*-Moerdijk deel uitgemaakt. Wij komen op deze Joodse groep in hoofdstuk 7 nog terug.